

TEATRALITAT EN EL *DE DIVISIONE* D'ERIÚGENA

MARIA LLADÓ GRAN

Universitat de Barcelona

La paraula 'teatre' prové del grec i vol dir «lloc per contemplar». En general, la majoria dels estudis diuen que el teatre sorgeix després de l'evolució dels rituals màgics i de les cerimònies que s'oferien als déus, i és un factor comú a totes les civilitzacions.

L'obra teatral, en general, s'escriu en primera persona i en forma de diàleg. El diàleg és una forma de comunicació tant verbal com escrita en la qual l'emissor i el receptor alternen el seu paper. En el diàleg literari, l'autor recrea el que diuen els personatges com si fos un diàleg real.

El teatre també fa servir la retòrica, que és l'art de parlar bé (en el sentit de «dir») o la tècnica de la persuasió, utilitzant el llenguatge verbal o escrit. L'objectiu del text retòric és comunicar adequadament qualsevol missatge amb finalitat didàctica. A *Retòrica* (1404 a), Aristòtil ens diu que «preocupar-se de l'estil és necessari, en una petita part si més no, en qualsevol ensenyament: pel que fa a l'aclariment de les coses, en efecte, hi ha una diferència a expressar-ho d'una forma determinada o d'una altra»¹.

1. ARISTÒTIL, *Retòrica. Poètica*, traducció de Joan Leita, Barcelona: Edicions 62, 1985, p. 245.

Horaci, poeta llatí, aporta les pautes de l'estètica literària llatina, amb consells tècnics com la utilització del símil, de les anècdotes, de la metàfora, de l'argument d'autoritat, amb la intencionalitat de millorar la didàctica.

Coneixedor de grecs i llatins, Escot Eriúgena (810-877) formava part de la tercera generació del que s'ha mal anomenat «renaixement carolíngi». Es creu que arriba a la cort carolíngia sobre l'any 845 o 847, coincidint amb el regnat de Carles el Calb. La vida de la cort a l'alta edat mitjana, com gairebé a totes les èpoques, seguia unes pautes de cerimònies i de comportaments que podríem dir que vorejaven la teatralitat: la coronació del rei, l'hora de menjar (tant a la cort com en els monestirs), la cerimònia de l'homenatge, el jurament de fidelitat, les cerimònies religioses... Tots aquests actes tenien la seva pròpia escenificació i tothom hi feia un paper: el que li tocava per rang social.

A la cort carolíngia, es feien periòdicament les reunions de l'Acadèmia palatina, debats promoguts sota l'auspici del rei, on assistien Horaci (Alcuí de York, 730-804), Píndar (Teodulf d'Orleans, 797-818), David (Carlemany, 742-814), entre d'altres. Ho sabem per Einhard (775-840), cronista de la cort, concretament en el seu *Vita Karoli Magni*. En aquests debats, hi assistien d'altres persones de la cort. Alcuí i els altres assumien el paper de tercers per poder explicar (intenció volguda) unes idees de manera més entenedora i fer més passadora la discussió o el debat.

Les discussions o els debats eren en forma de diàleg: heus ací la teatralitat. Cada personatge defensava unes idees. Era una representació, una manera d'expressar més clarament les diferents opinions i, potser, també, de fer que l'oïdor parés més atenció.

Eriúgena vivia a la cort carolíngia, sabia de l'existència dels debats de l'Acadèmia palatina quan Carlemany era l'emperador. També era coneixedor de la cultura grega, ja que a l'esmentada escola mai no es va deixar d'estudiar

aquesta llengua. Coneixedor de l'obra de Plató, també de la d'Horaci i de la tradició carolíngia, podem pensar que tot aquest saber va poder influir a Escot Eriúgena a plasmar les seves idees teològiques i filosòfiques al *Periphyseon* en forma de diàleg per fer-les més fàcils i entenedores.

Escot Eriúgena no va escriure aquesta obra amb intenció dramàtica, però sí que va emprar una de les eines pròpies de la dramaturgia: el diàleg i, potser, analitzant aquests diàlegs, no és difícil copsar una certa teatralitat.

El mestre comença el debat teològicofilosòfic amb unes afirmacions (argument d'autoritat, segons Horaci) i repta l'alumne a donar el seu parer –que sembla que és la voluntat mantinguda al llarg del llibre-, en un diàleg fluid: ara tu, ara jo, que revela el dinamisme de l'obra. Tot i ser un diàleg teològic, Escot Eriúgena fa que l'emissor i l'oïdor tinguin, abans de fer el seu discurs, unes entradetes que donen la teatralitat que busquem.

Exemples:

441a/441b p 45

A: Hi estic d'acord....

M: Així mateix....

A: En efecte....

M: Doncs, ja que estem d'acord....

A: Comença tu si us plau....

449a/449b p 55

A: Desitjaria que...

M: Piques alt.....

A: T'ho prego, parla...

A: Ho preguntes, doncs...

A: És així...

455a p 63

M: Prudentment observes...

A: Ben escrupolós.....

M: Escolta, doncs.....

A: Endavant,

473c/473d/474a/474b p 89

A: Efectivament no ho ignoro...

M: I què dir d'aquesta postura?...

A: Tot això no sembla gaire difícil...

M: Crec que encara falta...

A: Endavant amb les altres coses...

508b p 137

M: Acció i passió?...

A: Certament...

M: Per tant...

A: No ho nego...

M: Digues-m'ho, t'ho prego...

A: Ni pensar-ho remotament...

A tall de conclusió, podem dir que, al llarg del llibre, l'autor recrea el diàleg com si fos un diàleg real de la mà dels dos personatges: mestre i alumne. Malgrat que la seva finalitat sigui didàctica, Escot Eriúgena no vol reduir-lo a un tractat de definicions ordenades, sinó mostrar-lo com un reflex de la dialògica humana quotidiana, per a la qual cosa, literàriament parlant, la teatralitat és un recurs efectiu.